

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Užití vyprávění v pastýřské péči

Lalia-Irena Diopová

Katedra praktické teologie
Vedoucí práce doc. Mgr. Tabita Landová, Ph.D.
Studijní program Teologie
Studijní obor Evangelická teologie

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Užití vyprávění v pastýřské péči* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 7.5. 2021

Lalia-Irena Diopová

Anotace

Práce se zabývá využitím vyprávění v pastoračním rozhovoru. Klade si za cíl popsat přístupy, které se vyprávěním příběhů zabývají, zjistit za jakých podmínek je možné je aplikovat a jakým způsobem kladou důraz na vyprávění. Pro snazší orientaci mapuje vývoj pastorační péče v minulém století v Čechách a vzhledem k americkému rozvoji narativních forem pastorační péče i v zahraničí. Ústředním tématem je představení čtyř přístupů k vyprávění příběhu v průběhu pastoračního rozhovoru. Jsou rozřazeny do dvou skupin podle strany, na jejíž vyprávění je upřena pozornost v rámci rozhovoru. Nejprve popisuje vyprávění pastorujícího a soustředí se především na biblické příběhy jím odvyprávěné směrem k pastorovanému a možnost jejich dalšího uplatnění. Druhá část se zabývá pojetími pastorační péče, které vznikly inspirací narativní psychoterapie. Přesouvá se zde zřetel na vyprávění životního příběhu pastorovaného. V neposlední řadě si práce klade za cíl vytyčit rozdíly mezi způsoby využití vyprávění a jejich možné nedostatky.

Klíčová slova

Vyprávění, příběh, rozhovor, pastýřská péče, narativ.

Summary

This thesis deals with the usage of storytelling within the pastoral conversation. It aims for describing approaches that addresses storytelling and discovering if and under what circumstances is possible to be applicated while putting emphasis on the storytelling. The thesis maps the progression of pastoral care in Czechia during past century and in foreign countries because of the American boom of narrative forms within pastoral care. The main theme is mapping of four approaches of storytelling during the pastoral conversation. They are divided into two groups based on sides that is focused within the conversation. At first part the thesis describes story telling of caregiver and focuses mostly on the way how the caregiver narrates biblical stories toward the care seeker. The second part deals with approaches of pastoral care that were influenced by narrative therapy. The focus is shifted towards the care seeker's storytelling. At last, but not least, the thesis aims to define the differences between those approaches and their potential drawbacks.

Keywords

Storrytelling, story, conversation, pastoral care, narrative.

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala doc. Mgr. Tabitě Landové, Ph. D za mnoho cenných rad při vedení mé práce. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině, příteli a přátelům za podporu při studiu.

Obsah

Úvod	9
1. Pastorační péče.....	11
1.1 Zahraniční pojetí pastorační péče	11
1.2 České pojetí pastorační péče.....	13
1.3 Pastorační rozhovor	15
1.4 Vyprávění a příběh.....	16
1.5 Shrnutí.....	18
2. Vyprávění vnesené pastorujícím.....	20
2.1. Bible v pastoračním rozhovoru	20
2.2 Hagioterapie.....	24
2.3 Shrnutí.....	27
3. Vyprávění vnesené pastorovaným.....	28
3.1 Narativní psychoterapie.....	28
3.2 Narativní pastorační péče podle Karen Scheib	31
3.3 Narativní pastorační péče podle Suzanne Coyle	39
3.4 Shrnutí.....	45
Závěr	46

Úvod

Příběhy jsou všude kolem nás. Lidé si odjakživa předávají moudrost, národní hrdost i historické události skrze hrdinské příběhy, mýty a pověsti. Už od dětství se díváme na pohádky a jako starší si čteme romány, povídky a novely. Současné trendy určuje masivní filmová produkce a nesčetné množství seriálů. Z toho lze vyvodit, že jakožto lidské bytosti se rádi příběhy nejen bavíme, ale čerpáme z některých i zkušenosti, které pak aplikujeme do našich životů.

Velice mě proto zaujalo právě zapojení vyprávění příběhů a jejich funkcí během pastoračního rozhovoru. V průběhu práce se zaměřuji na pozornost upřenou vyprávění jako na prostředek pro přenesení informací (příběhů).

Práci jsem rozčlenila na tři hlavní kapitoly. V první části se zabývám vymezení pojmů užívaných v celé práci. Začínám pojetím pastorační péče ve dvacátém století, jelikož prošla velkou změnou, např. když v šedesátých letech nastal obrat ve vnímání pomoci pastorovaným a církevním společenstvím napříč světem různou intenzitou. Dále zužuji okruh zájmu na pastorační rozhovor, který si prošel analogickou cestou. Nakonec se zabývám vyprávěním a příběhem jak z literární, tak psychologické stránky.

Hlavní část práce jsem rozčlenila na dvě kapitoly. První část se zaměřuje vyprávěním příběhu ze strany pastorujícího. Vzhledem ke křesťanskému zasazení pastoračního rozhovoru se jedná o biblické příběhy. Peter Bukowski se sice primárně zabývá otázkou, zdali do pastoračního rozhovoru vnášet bibli, ale odpovídá i na otázky související s tématem této práce.

Součástí tohoto bloku je i podkapitola o hagioterapii, která ačkoli nespadá přímo pod výšeč pastorační péče, ale řadí se mezi terapeutické směry, je založená především na biblických příbězích a nepříliš tradičním pohledu na ně. Rozvíjí je dál do psychologicko-filozofických rovin. Zároveň není nijak snižována jejich kvalita, jelikož autor Prokop Remeš je mimo další zaměření i teolog.

Ve druhé části zabývám naopak vyprávěním příběhu, který si pastorační tvoří svými životy sami. Tento pohled nabízí narativní psychoterapie, kterou ve zkratce představím, aby bylo zřejmé, z čeho vycházejí dvě autorky, z jejichž prací čerpám.

Ačkoli Karen Scheib i Suzanne Coyle zakládají své metody na stejné narativní terapii a citují tytéž autory, každá svůj pohled na pastorační rozhovor, potažmo pastorační péči, rozvinula odlišným směrem. Snahou bude představení narativní pastorační péče a její následné zhodnocení.

Kromě popisu jednotlivých způsobů využití vyprávění případně převyprávování příběhů při pastoračním rozhovoru, mě zajímá, zda je možné vyprávěním pomoci. V neposlední řadě se zaměřím i na zapojení jednotlivých principů a jejich možnou kompilaci při běžném pastoračním rozhovoru.

1. Pastorační péče

Pastorační neboli pastýřská péče, jak se v evangelických církvích nazývá, se snaží o blaho jednotlivce i skupiny. Snaží se prostřednictvím poradenství, povzbuzování a vedení podporovat lásku k Bohu i mezi lidmi.¹

V průběhu minulého století prošla radikální změnou. Proto se tato kapitola bude věnovat historii vývoje pojetí pastorační péče ve 20. století v rámci zámořského i kontinentálního pojetí a následně pohledu českého praktického teologa Josefa Smolíka.

Dále se pokusí nastínit charakteristické pojmy, jakými jsou rozhovor, jakožto klíčový nástroj pastýřské péče a dvojice vyprávění a příběh z pohledu jak literárně teoretického, tak i psychologického.

1.1 Zahraniční pojetí pastorační péče

Pastýřská péče je dílčí disciplínou praktické teologie. Obecně ji lze pojmut jako snahu postihnout různé situace, v nichž se lidé nachází, a pomoci formulovat jim spirituální náhled na ně. v užším smyslu se zaměřuje především na současnou situaci člověka a jeho vztah k Bohu. Její těžiště se v průběhu minulého století přeneslo od „náboženského“ přístupu k životu právě ke snaze nalézat člověka v jeho aktuálním rozpoložení a následné pomoci při hledání cesty z jeho problémů.²

Jednou z hlavních postav praktické teologie 20. století je Eduard Thurneysen. Tento švýcarský teolog velice výrazně ovlivnil vnímání

¹ MCGRATH, Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, s. 337.

² MARTINEK, *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, s. 17.

pastýřské péče a její význam, který byl dříve upozaděn ve prospěch homiletiky a dogmatiky³.

Thurneysen považuje za nejdůležitější úkol pastorační péče zvěstování evangelia jednotlivci, nikoli během bohoslužeb. Přestože hlavním zvěstovatelem je kazatel, podílí se na ní celý sbor. Vidí každého člověka v univerzalitě Boží lásky, a tedy i jako možného příjemce Božího zaslíbení⁴. Při rozhovoru dbá na zvěstování odpuštění hříchů a vysvobození z jejich moci. Charakteristickým znakem tohoto typu rozhovoru je „bod zlomu“. Pastorovaný, který sám sebe dosud viděl jako hříšníka, pod vedením duchovního či jiného pastoračního pracovníka (nebo člena sboru), dojde k upřímnému pokání. v onom bodě přijme zvěst, že Ježíš byl ukřižován i za něj, a začne nazírat sám na sebe, jako na ospravedlněného hříšníka.⁵ Cílem je pastorovaného přivést skrze rozhovor do sboru a plně jej zapojit do života církve.⁶

Pozdější vlna kritiky proti Thurneysiově pojetí se vzedmula z přesvědčení, že tímto způsobem je pomíjena individualita člověka a jeho lidská potřeba milovat a být milován.⁷ Vytýká mu, že vnášení Božího slova do rozhovoru působí násilně spíše než nápomocně.⁸

Na základě rozvoje psychologických a psychoanalytických teorií, nastal i v pastorační péči zmíněný obrat k lidské duši a k individuálnímu poradenství. Zájem vzrostl především o verbální léčbu.⁹

V 60. letech se v Severní Americe začala rozvíjet silně profesionalizované hnutí pastýřské péče ovlivněné mnoha významnými humanistickými psychology např.: Sigmundem Freudem, Abrahamem Maslowem a Erichem Frommem. Z teologické perspektivy do ní vstoupila i tillichovská teorie korelace zdůrazňující osobní existenciální

³ MCGRATH, Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, s. 338

⁴ DOLEŽAL, Náplň a cíl pastýřské péče, s. 59

⁵ SMOLÍK, Pastýřská péče, s.56.

⁶ DOLEŽAL, Náplň a cíl pastýřské péče, s. 59

⁷ DOLEŽAL, Náplň a cíl pastýřské péče, s. 59

⁸ BENEŠ, Pastýřská péče v poslední dekádě 20. století a na cestě dneškem, s. 13.

⁹ MCGRATH, Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, s. 338.

zkušenost a výrazně zohledňující koncept strachu. Ačkoli se diskuse na základě těchto teorií rozvinula velice silně a její zájem o individualitu věřících byl vyšší, právě teologický zvěstovatelský prvek rozhovoru byl upozadován.¹⁰ Kritické hlasy však zjemňovalo uvědomění si potřeby alespoň elementární znalosti psychologie, antropologie a dalších sekulárních věd. Nicméně za předpokladu, že se duchovní sami nebudou považovat za terapeuty ani jim nemají zasahovat do výkonu jejich činnosti.¹¹

Do Evropy se tento směr uvažování o pastorační péči dostal přes Velkou Británii. Po vzorech z Ameriky zde propagovali psychologicky orientovanou pastorační péči metodista Leslie Weatherhead, anglikán R. S. Lee a kongregacionalistický psychoterapeut Harry Guntrip. Jejich práce inspirovala k rozvinutí klinické teologie a vzniku organizací specializujících se na pastorační poradenství např. Westminsterská pastorální nadace, která funguje dodnes.

Hnutí se rozmohlo natolik, že ovlivnilo i 2. Vatikánský koncil (1958-1963). Od rázných předchozích napomenutí Piem XII. a Janem XXIII., že kněží nesmí vykonávat psychologickou či psychoterapeutickou praxi, se po koncilu začala pro výchovu kněží psychologie výrazně doporučovat.¹² Postupně začala potřeba psychologie pro výchovu duchovních prosakovat i do evangelických a evangelikálních církví.¹³

1.2 České pojetí pastorační péče

Podle Josefa Smolíka lze přiblížit pojem pastýřská péče definováním jejího cíle. Tím je pomoci křesťanům žít plně ve své víře v Krista. Pomáhá jim se odevzdat do Božích rukou, zároveň žít v jeho

¹⁰ MCGRATH, Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, s. 337-338.

¹¹ DOLEŽAL, Náplň a cíl pastýřské péče, s. 60.

¹² BAUMGARTNER, Psychologie a víra, s. 154-156.

¹³ MCGRATH, Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, s. 338.

církvi a pastýřským dosvědčováním připomíná, že se Bůh sklonil k člověku. Klíčovým východiskem mu je víra pastorujícího a snaha pastorovaného. Opírá se o příklady z Bible, kdy Ježíš uzdravoval a jeho skutky jsou možné pochopit jen skrze víru v něj jakožto Božího syna. Jinak by se Ježíšovo působení mohlo považovat za sebepropagační či se domnívat, že se spolčil s démony.¹⁴

Smolík propojuje zvěstovatelské a pastýřské poslání, které se vzájemně ovlivňuje na základě Thurneysonova pojetí pastorační péče. Současně podotýká, že se tento úkol týká celé církve, nejen jejích představitelů či duchovních. Podkládá to příkladem Petra i ostatních učedníků, kteří jsou členy prvotní církve stejně jako všichni ostatní a nenáleží jim žádný specifický úřad. Tedy jednotlivci mohou pomáhat ostatním jen nakolik se podílí na těle Kristově čili sboru¹⁵.

Vzhledem k důrazu na východisko z bible, Smolík navrhuje možnost zakládat pastorační péči na sekulárních vědách (antropologii, psychologii, psychiatrii apod.) Hlavní rozkol nastává v tom, že vnímání pastorovaného nelze v sekulárních vědách uchopit vírou v Krista. Nelze do jejich perspektivy přenést pozici člověka před Božím soudem, který na sebe za věřící vzal Kristus.¹⁶

Upozorňuje na dva problémy. Prvním je přehnaný aktivismus, který ve spolupráci s etikou předkládá jasné direktivní úkony pro vyřešení často tíživé situace pastorovaného. Děje se tak v puritánské fundamentalistické zbožnosti. Za druhý problém považuje nekritické přijímání psychoanalytické metody. Kritizuje především jejich důraz na psychoanalytické přístupy, které by neměly být ztotožňovány se zkušenostmi víry. Zastává názor, že když se pastorační péče oddělí od sboru, snáze se sekularizuje a nebude již pevně zakotvena ve víře.¹⁷

¹⁴SMOLÍK, Pastýřská péče, s. 5-6.

¹⁵ SMOLÍK, Pastýřská péče, s. 6-7.

¹⁶ SMOLÍK, Pastýřská péče, s. 7.

¹⁷ SMOLÍK, Pastýřská péče, s. 15.

1.3 Pastorační rozhovor

Rozhovor hraje v pastorační péči ústřední roli, jak již bylo zmíněno výše. Odehrává se převážně tzv. mezi čtyřma očima. Podle Smolíka se během dění odehrávají souběžně dvě části – antropologická a trinitární. Po lidské stránce rozhovoru by mělo docházet k přemožení „starého Adama“ a načerpání radosti z následné víry a (znovu) nabyté naděje v odpuštění. Trinitární rozměr rozhovoru vzniká vírou, že do něj přichází sám Kristus a skrze Ducha svatého umožňuje účast na svém těle, a nakonec i církvi. Díky Jeho působení se pak může stát „novým stvořením“.¹⁸

Do 60. let 20. století byl rozhovor pojímán především kerymaticky, podobně jako pastýřská péče celkově. Spíše, než na rozhovory se kladl důraz na kázání a zvěstování evangelia, protože se přepokládalo, že při rozhovoru jedná Bůh. v otázce rozmlouvání duchovního s protějškem se především očekával bod zlomu, který měl následně vést ke slyšení Božího slova.

Kritika přišla právě v otázce onoho zlomu, jelikož panovala obava, že tím by byl rozhovor přerušen. Případně vznikal tlak na duchovního ve chvíli, kdy se rozhovor přirozeně nedostal k otázce Boha, evangelia apod. To se děje například v domácnostech, kde se pastorec při návštěvách duchovním také odehrává, a ne vždy vzniklá atmosféra vytvoří prostor pro zvěstování Božího slova. Thurneysen, který byl propagátorem kerygmatického modelu poimeniky, však svým důrazem se chtěl především vyhnout opomíjení evangelia.¹⁹

V reakci na kerygmatické pojetí přišla v 60. letech pastýřská péče zaměřená na partnera. Teologický důraz se přesunul k antropocentrickému, což přirozeně pozvedlo význam rozhovoru. Po tomto *empirickém obratu* byly přizvány i další neteologické, avšak

¹⁸ SMOLÍK, Pastýřská péče, s. 44

¹⁹ BENEŠ, Pastýřská péče v poslední dekádě 20. století a na cestě dneškem, s. 11.

člověkem a společností se zabývající vědy.²⁰ Duchovní tedy začali být vzdělávání s ohledem na vztahovost, jakožto základ pastorační péče. Inspirace do Německa přicházela z Ameriky a Nizozemí. Vzrostla podpora výuky psychologie na teologických vysokých školách.

Důraz na psychosociální pohled na jedince však umenšoval právě připomínky zastánců kerygmatického pojetí. Duchovní při rozhovorech mnohdy nemluvili o Bohu.

Pastorační rozhovor, ať už je vedený duchovním z kterékoli části názorového spektra od kerygmatické koncepce po profesionalizované pastorační poradenství, stojí na schopnosti naslouchání ze strany duchovního.²¹

1.4 Vyprávění a příběh

1.4.1 Vyprávění

Vyprávěním se nazývá převedení příběhu do mluveného nebo psaného projevu.²² Provází lidské pokolení už od nepaměti. V rámci kolektivní paměti sloužilo k předávání hrdinných příběhů, pověstí, mýtů a pohádek po generace.²³

Vyprávění nutně nemusí postupovat chronologicky. Vypravěč, který na základě svého hlediska, tj. postoje a vztahu k dění, přisuzuje různým okolnostem důležitost, je propojuje podle svého uvážení, avšak by mělo být zřejmé, v jakém časovém vztahu se mezi sebou nacházejí.

Vypravěč uspořádává příběh podle svých hodnot, kdy zdůrazňuje, nebo naopak pomíjí či úplně vynechává části převypravovaného děje.

²⁰ BENEŠ, Pastýřská péče v poslední dekádě 20. století a na cestě dneškem, s. 7.

²¹ DOLEŽAL, Náplň a cíl pastýřské péče, s. 61.

²² FILIPI, Pozvání k naději, s. 128.

²³ SKORUNKA, Narativní přístup v psychoterapii, s. 10.

Může při tom uplatňovat rozličné ozvlášťující techniky jako zrychlování či zpomalování děje, exkurz do nitra jednotlivých postav, retrospektivu apod.²⁴

Od příběhu se liší samotným rozdílem v čase, tj. příběh se stal v minulosti, ale je v současnosti sdělován (dále následuje „převyprávění“, které se hojně využívá v narativní psychoterapii a z ní čerpající narativní pastorační péči). Navíc se děj odehrával pravděpodobně mnohem delší časový úsek, než jaký mu je věnován čas při jeho líčení posluchači. Jeho forma tedy smysluplně upravuje dané dění podle vypravěčových preferencí.²⁵

Z psychologického hlediska je vyprávění příběhu poměrně častým jevem. Tím se však zdá podivnější, nakolik opomíjené toto téma po dlouhou dobu bylo. Jde o formu porozumění světu, které se nese celou lidskou historií. Podle Brunera jde o upozadění ve prospěch vědy a jejího abstraktního, logického a neosobního výkladu.²⁶ Příběhy lidí, kteří přicházejí na terapie, tvoří zásadní části jejich sezení, zejména z toho důvodu, že poukazují na jejich náhled na svět. Klienti je zasazují do kontextů osobních i sociálních událostí a dávají jim určité významy.²⁷

²⁴ HOŠEK, Kouzlo vyprávění, s. 12.

²⁵ FILIPI, Pozvání k naději, s. 128.

²⁶ SKORUNKA, Narativní přístup v psychoterapii, s. 22.

²⁷ SKORUNKA, Narativní přístup v psychoterapii, s. 24.

1.4.2 Příběh

Příběh je výběrem z dění, který ohraničuje plynutí času. Vyzdvihují se v něm jednotlivé události a propojují se. Jednotlivým elementům dění je přiřknuta konkrétní vlastnost. Postavám uděluje role a charakterizuje je. Dává některým vyvstat a jiné umlčuje.²⁸

Příběh musí splňovat řadu podmínek. Především sděluje něco, co se stalo. Sestává se tedy ze sledu událostí, které by měly být uspořádány do smysluplného celku. Současně je třeba uvést aktéry, kterým se události staly, nebo s nimi souvisí. Dále je třeba příběh zasadit do konkrétního času, prostoru, uspořádat jej podle priorit, tedy utvořit pro něj tzv. dějovou linku, jejíž součástí musí být zápletka. Ta dává celému příběhu smysl a dynamiku, celkově je formuje. Funguje jako jeho organizační princip.²⁹

Opravdu dobrý příběh obsahuje zajímavou zápletku, z níž je možné vyvodit několik závěrů. Konec nebývá zcela předvídatelný, ale s příběhem souviset musí. Hlavní děj obsahuje několik přidružených příběhů, které spolu dohromady ladí. Je možné jej převyprávět vícekrát a pokaždé vzbuzuje nové otázky.³⁰

Z hlediska narativní terapie je příběh definován jako „*události spojené postupně v čase podle zápletky*“. Skrze příběhy, podle některých psychologů v čele s Jeromem Brunerem, vidíme a vnímáme svět.³¹

1.5 Shrnutí

Pastýřská péče v průběhu minulého století zažila odklon od zvěstovatelského pojetí tzv. kérygmatu, kdy hlavní roli ve všech jejích částech hrál důraz na artikulování evangelia téměř za jakýchkoli

²⁸ HOŠEK, Kouzlo vyprávění, s. 12

²⁹ HOŠEK, Kouzlo vyprávění, s. 12-13.

³⁰ COYLE, M. Re-Storying Your Faith, s. 7.

³¹ SKORUNKA, Narativní přístup v psychoterapii, s. 23.

okolností. Během šedesátých let se naopak přiklonila k opačnému pohledu. Ve středu jejího zájmu stanul člověk se svými potřebami a pastorující se mu snaží pomoci i díky přihlídnutí k jiným vědám. v současném diskursu se znovu objevují hlasy odvolávající se na Thurneysena, protože se začínají obávat, aby se pastorační péče skrze svou snahu profesionalizovat se, neodloučila od svého primárního křesťanského zakotvení.

2. Vyprávění vnesené pastorujícím

Druhá kapitola se zabývá příběhem vneseným do pastoračního rozhovoru ústy pastorujícího. Text Petera Bukowski se sice primárně zabývá otázkou, jestli je vhodné do rozhovoru vnášet biblické příběhy, ale na základě svých zkušeností říká, že ano. Záleží spíše na tom, jak ji vnést přirozeně. Rozděluje však rozhovory na dva typy případů – jestli je, nebo není pastorovaný přímo tázán. Na základě situace nabízí svůj pohled na možnosti využití teologických znalostí a následné nenásilné vnášení biblických příběhů do rozhovoru.

Naopak metoda hagioterapie je plně založená na biblických příbězích a jejich předchozí přípravě ze strany terapeuta. Vybraný text má za úkol reflektovat situaci, v níž se člověk nachází a dalším rozhovorem a zamýšlením se nad příběhem se může snáze zorientovat.

2.1. Bible v pastoračním rozhovoru

„Bibli do rozhovoru vnášet můžeme, protože a jestliže je její poselství pro naše protějšky hojící, ozdravné a prospěšné a je-li pomoci ke zvládnutí jejich momentální situace.“³²

Peter Bukowski píše ve své knize *Budu s tebou* o konkrétním zapojení bible a jejích příběhů do pastoračního rozhovoru. Sám se zabýval tím, zda a jakým způsobem ji do dialogu vměstnat. Mnohdy totiž takové vsuvky působí značně nepřírozeně a spontánnost se vytrácí v neprospěch obou zúčastněných.³³

³² BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 5.

³³ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 6.

Na začátek si ustanovuje, o co přesně v rozhovoru jde. Předpokládá, že farář se setkává se svým bližním. Dívá se na pastorovaného jako na člověka, kterého *Pán učinil světlem*³⁴, a právě on je také adresátem zaslíbení. Zároveň však odmítá zneužívání krizové situace a své „převahy“ k manipulativní misii. Považuje pastýřskou péči, jíž je rozhovor součástí, jako otevřené, svobodné místo, kam by se měl mít možnost bezpečně uchýlit každý, kdo o ni projeví zájem. Proto by bible měla být zapojena do rozhovoru *ze svobody a k osvobození*.³⁵

Přestože jsou faráři v první řadě teologicko-biblicky vzdělaní, mnoho jich podle Bukowského propadlo přílišnému zájmu o psychologii a psychoterapii. Hlavní náplní jejich práce by však mělo být hlásání evangelia, zaslíbení Boží lásky člověku. Nevyhýbá se však i pomoci v rámci rozhovoru či jiného druhu pastýřské péče. Toto je jeden z důvodů, proč se netáže „*jestli*“, ale raději „*jak*“ může být bible vnesena do rozhovoru. Rozhovory dělí na dvě skupiny, podle toho, zda se pastorovaný během dialogu zeptá či nikoliv.³⁶

2.1.1. Jsme-li tázáni

Ve sboru či jiném typu společenství se lidé ptají na množství otázek, které se vzájemně podobají. Sám Bukowski uvádí příklad toho, jak se ho zeptalo množství lidí na jeho rozhodnutí stát se farářem, přičemž si až po čase všiml, že jim nešlo v první řadě o odpověď na tuto otázku, ale skrývala se za ní jiná, bytostnější.³⁷

Sestavil proto seznam častých otázek, které jsou lidmi často pokládány, ačkoli se obměňují. Např.: „*Když Bůh miluje všechny lidi, proč teda vlastně dopustil, aby hřešili?*“³⁸ Nebo: „*To s tím stromem přece byla*

³⁴ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s.11.

³⁵ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s.11.

³⁶ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s.12-13.

³⁷ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 27.

³⁸ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 29.

*léčka!*³⁹ Podobné otázky na téma prvotního hříchu, žen pro Kaina a Ábela, stvoření světa, ale i zda modlitby pomáhají, se podle něj mnohdy dotýkají (byť nevědomě) spíše vnitřního neklidu tazatelů.⁴⁰

Když farář rozpozná, že nejde jen o samolibou provokaci, odpovídá na ně. Otázky se často opakují, proto by na ně měl být připraven a měl by mít dopředu rozmyšlené postoje, které k nim zaujímá v neposlední řadě si také má zapamatovat právě biblické příběhy, které se tématu týkají a podložit je argumenty, neboť právě na nich je možné jednoduše vysvětlit některé zmíněné problémy. Pomůckou k tomu mohou být již dříve protokolované rozhovory farářských kolegů či hry, při nichž na sebe faráři nebo pastorační pracovníci na sebe vezmou role farníků a rozhovory si nacvičují. Zároveň si mohou uvědomit, jak náročná teologická argumentace může být, pakliže je převedena do „běžné mluvy“. Případně to, jak neosobně se mnohdy jeví útěcha pomocí argumentu Božího spoluutrpení. Podotýká, že i teologicky správné věty ne vždy pomáhají.⁴¹

2.1.2 Nejsme-li tázáni

Na rozdíl od předchozích situací, ve kterých se lidé duchovního přímo zeptají na konkrétní otázky, se zde pojednává o jiném druhu rozhovoru. Mnohdy se netýká víry jako takové, nýbrž hledání pomoci a pochopení. Z tohoto důvodu připomíná, že jde především o poskytnutí útočiště, podpory a povzbuzení.⁴²

Bukowski uvádí příklad člověka vážně uvažujícího o ukončení života. v průběhu rozhovoru s ním tzv. hrál o čas, jelikož se bál, že k příštímu setkání by již nemuselo dojít. Pak si vzpomněl na příběh

³⁹ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 29.

⁴⁰ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 27-28.

⁴¹ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 29-32.

⁴² BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 34.

o Ježíši a uschlém ovocném stromu⁴³ a vyprávěl mu jej. Posluchače zaujala nejdříve věta majitele stromu: „*Pryč s ním!*” Mnohem víc jej však motivovala Ježíšova odpověď: „*Dej mu ještě rok.*” Rozhovor náhle nabral úplně jiný směr. Začali se bavit o tom, co by se za další rok všechno mohlo změnit a domluvili si další schůzku.⁴⁴

Na tomto příběhu lze vidět, že vhodně zvolený biblický příběh jako odpověď může zcela změnit ráz přemýšlení pastorovaného. Tím, že se najednou zcela změní prostředí, zpřetrhá se původní linie naříkání a naskytne se nový prostor pro přemýšlení. Vyprávěný příběh či podobenství umožňuje vyplout na povrch části nevědomí. Rozpoutává emoce a oslovuje pastorovaného z jiné perspektivy. Samozřejmě je jen na posluchači, zda na sebe příběh nechá působit.

Je nutné si však uvědomit, že biblický příběh v tomto podání není tím hlavním. Jeho síla může vyniknout až po dlouhém naslouchání vyprávění pastorovaného. Teprve, když začíná pastorující blíže chápat problémy, které pastorovaný artikuluje, může ve správný čas přijít vhodně vybraný příběh. Jeho vhodnost spočívá nejen ve správném načasování, ale i v zasažení tématu. Aby nedošlo ke komunikačnímu šumu, měl by pastorující převyprávět příběh jazykem posluchače. Není třeba jej vyprávět celý se všemi detaily. To by mohlo vzbudit zmatení. Naopak, čím výstižněji lze vybrat konkrétní linii, tím snadněji a účinněji může zapůsobit.

Z teologické perspektivy obhazuje Bukowski tento přístup tak, že považuje samotnou pomoc za dostačující. Navíc uvádí biblický příběh s tím, že je právě ze zmíněné knihy. Sice neřekne napřímo svůj postoj k víře, ale ten plyne jak z jeho postavení (farář), tak z uvedení pramene jeho příběhu. v případě, že vybraný příběh zapůsobí na posluchače příznivě, může (leč nemusí) se ptát dál a tématem pozdějšího dialogu se může stát víra.⁴⁵

⁴³ Lk 13, 6-9

⁴⁴ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, s. 35-36.

⁴⁵ BUKOWSKI, *Budu s tebou*, 17. s. 38-41.

2.2 Hagioterapie

Prokop Remeš, zakladatel psychoterapeutické metody hagioterapie, je český gynekolog, psychiatr, religionista a teolog. Je jedním ze zakládajících členů Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a Společnosti pro hagioterapii a pastorační medicínu. V současné se věnuje výcvikové terapii a učí na Pražské vysoké škole psychosociálních studií.⁴⁶

2.2.1 Teorie

Hagioterapie je formou existenciální terapie stavící biblické příběhy jako zrcadlo vlastních náhledů na život.⁴⁷ Zakládá se na inspiraci biblickými texty, ačkoli se většina účastníků nepočítá mezi věřící. Bible byla vybrána jak pro svoji mnohověkovou moudrost a její terapeutický potenciál, tak pro určitou formu autority, kterou jí přikládají i nevěřící lidé.⁴⁸

V knize *Nahá žena na střeše* ukazuje na sedmnácti příkladech biblických příběhů (i z deuterokanonických knih), jak s nimi lze pracovat za pomoci existencialistického hlediska, které pracuje s lidskou úzkostí ze smrti jako základní dynamikou života. Přidává však téma spirituality a transcendentna, které považuje za vrozenou součást lidské psychiky.

⁴⁶ REMEŠ, Prokop. Životopis. *Prokop Remeš* [online]. Praha, c2020 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.prokop-remes.cz/>

⁴⁷ REMEŠ, Prokop. O existenciální hagioterapii. *Institut existenciální hagioterapie* [online]. Praha, c2020 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.hagioterapie.cz/>

⁴⁸ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 25.

Biblické příběhy a lidské životy považuje za součásti hermeneutického kruhu a díky tomu je možné nalézt vztah mezi obsahem textu a pochopením svého života. Zkušenosti skrývající se v příbězích se vzájemně ovlivňují s těmi životními a pomáhají interpretaci reálného současného světa.⁴⁹

Bible je využívána v návaznosti na evropskou tradici jako „zrcadlo“ člověka. v rámci tohoto přístupu se předpokládá, že u každého, kdo se s biblickým textem setká, nastane zkreslení ovlivněné jeho osobním specifickým předporozuměním. Tato metoda pracuje s těmito specifickými, avšak mnohdy nevědomými předporozuměními pomocí hlubinně analytického a existenciálně analytického zkoumání.⁵⁰

2.2.2 Metoda práce s příběhem

Práce s biblickým příběhem začíná již samotným výběrem pasáže z bible. Ze sedmnácti uvedených příběhů je sedm z Nového zákona a jedenáct ze Starého zákona. Strukturuje přípravu do sedmi základních bodů, některé příběhy však nevyžadují všechny položky.

Prvním bodem jsou vždycky *Otázky*. Jde o zdánlivě jednoduchou otázku úzce související s následným vyprávěním z bible. Např. u příběhu o pádu člověka se ptá: „*Co byste odpověděli, kdyby se vás Bůh zeptal ‚Kde jsi?‘*“⁵¹

⁴⁹ REMEŠ, Prokop. Bible jako terapeutický prostředek. *Institut existenciální hagioterapie* [online]. Praha, c2020, 12.12.2020 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.hagioterapie.cz//clanek-s-tipy-pro-upravu-textu/>

⁵⁰ REMEŠ, Prokop. Hlubinně analytický a existenciálně analytický přístup k Bibli. *Institut existenciální hagioterapie* [online]. Praha, c2020 [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.hagioterapie.cz//clanek-s-tipy-pro-upravu-textu/>

⁵¹ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 13

Dále následuje samotný příběh a po něm vysvětlení biblických reálií. Vysvětluje, proč se události staly a čím je příběh zajímavý. Po ozřejmění a pochopení situace ze strany posluchače, nechává příběh působit. Vyčká na reakci. Považuje v tuto chvíli za důležitější, jak příběh zapůsobí na příjemce než jeho objektivní pravdivost.⁵²

Pak *nastavuje zrcadlo* v intenci otázky, která zazněla na začátku. Přenesení klíčový bod příběhu do současnosti. Např. ve vyprávění o Davidově prohřešení s Bat-šebou upozorňuje na kolizi ve chvíli, kdy prorok Nátan použil jiný příběh pro ilustraci v rozhovoru s Davidem. Jakmile vymění aktéra svého smyšleného příběhu za Davida zvoláním: „*Ten muž jsi ty!*“, posouvá Remeš tuto větu i k současnému adresátovi příběhu.⁵³

Dalším bodem jsou tzv. dilemata a konflikty, kde rozebírá pohled na biblický příběh v *komunikační rovině*, který je pro psychiatrii stěžejní. v ní poukazuje na to, že věří, že příběh promlouvá k lidem, jako „*uzdravující slovo*“ ať už je jimi považováno za slovo Boží, nebo jej respektují jen z autority mnoholeté moudrosti lidstva.⁵⁴ Znamená to tedy, že se posouvá při dotazech z historicko-kritického přemýšlení o příběhu k existenciálním odpovědím. Opět příběh vztahuje přímo k člověku.

Následující podkapitola se jmenuje *Trochu teorie*, vypisuje v ní prameny, ke kterým se vztahuje právě onen příběh či dané jeho zpracování. Rozebírá rozpoložení hlavních postav a jejich vzájemné vztahy, podrobuje je kritickému charakterizování, nebo se zaměřuje na povahu daného příběhu. Propojuje religionistiku, psychoterapii, teologii i psychologii.⁵⁵

⁵² REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 15.

⁵³ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 9.

⁵⁴ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 18.

⁵⁵ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 30-31.

V poslední části nazvané *Inspirace* nabízí další aktivity například otázky, úkoly⁵⁶, podněty z jiných vědeckých odvětví⁵⁷, které lze rozvíjet v úvahách v kontextu probraného příběhu nebo nabízí závěrečné zamyšlení, které vyplývá z nového úhlu pohledu na příběh.⁵⁸

2.3 Shrnutí

V této kapitole byly naznačeny dvě metody používání příběhů řečených ústy pastorujících. V obou případech šlo o příběhy biblické. Rovněž se autoři shodují, že je nutná předchozí příprava a vysoká znalost bible.

Peter Bukowski ovšem zachycuje rozhovory, u kterých pastorující dopředu neví, o čem budou. Je tedy na místě schopnost improvizovat a pohotově zareagovat. Avšak upozorňuje, že zvláště v případě, kdy se pastorovaný přímo na biblický příběh neptá, je důležité si být jist, zdali už opravdu slyšel vše potřebné k určení situace.

Naopak Prokop Remeš v rámci své metody na základě předchozí znalosti diagnózy pacienta příběh vnese. Rozhovor je jím započat a odvíjí se podle předpřipraveného scénáře. Tento způsob umožňuje vést rozhovor držet pevněji v rukou.

⁵⁶ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 95.

⁵⁷ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 106.

⁵⁸ REMEŠ, HALAMOVÁ, Nahá žena na střeše, s. 63.

3. Vyprávění vnesené pastorovaným

Kapitola se věnuje zahraničnímu pojetí přístupu k příběhu. Na rozdíl od předchozí kapitoly se nyní vkládá příběh do úst pastorovaného. Hlavním východiskem je narativní psychoterapie, která hledí na život jako na příběh a terapeut člověka doprovází a pomáhá mu najít správnou cestu.

Podobně narativní pastorační péči pojaly dvě autorky Karen Scheib a Susanne Coyle. Obě považují pastorujícího za spoluautora příběhu pastorovaného, ale v kontextu křesťanství připojují jako spoluautora Boha. Každá však volí lehce odlišný způsob vedení rozhovoru.

3.1 Narativní psychoterapie

„...strukturujeme své zkušenosti a své vzpomínky na lidské dění hlavně ve formě vyprávění-příběhy, omluvy, mýty, důvody, pro a proti a tak dále.” Jerome Bruner ⁵⁹

Narativní pastorační péče vychází z psychoterapeutického směru zvaném narativní psychoterapie. Za její zakladatele je považována dvojice Australan Michael White a Novozélandčan David Epston. Na konci osmdesátých a v průběhu devadesátých let spolu napsali pro narativní psychoterapii stěžejní knihy, z nichž pramení téměř veškerá pravidla pro současné narativní psychoterapeuty. Tento směr se zprvu uchytil převážně v Austrálii a severní Americe.⁶⁰

⁵⁹ FREEDMAN, COMBS, Narativní psychoterapie, s. 4

⁶⁰ SKORUNKA, Narativní přístup v psychoterapii, str. 10.

Při popisu využívají především termíny *narace*, tj. zprostředkování děje vyprávěním a *sociální konstrukce*, tj. pojetí, které předpokládá neustále se měnící realitu jednotlivce v závislosti na sociální interakci.⁶¹ Zároveň za ní stojí i určitý postoj k realitě. Podle Parého existují tři názory na realitu:

1. *Realita je poznatelná.*
2. *Jsme zajatci svých vjemů.*
3. *Vědění povstává v rámci komunity vědoucích lidí.*⁶²

Narativní psychoterapie považuje jako jedno ze svých východisek poslední bod. Předpokládá, že realitu, kterou prožíváme, tvoříme tím, že se na ní domlouváme s ostatními lidmi.

Jill Freedman, chicagská psychoterapeutka, ve své knize *Narativní psychoterapie* vysvětluje, co ji vedlo k přístupu narativního konceptu. Všimá si toho, jak se lidé sami mnohdy zaklínají odbornými diagnózami, aniž by znali jejich přesnou definici. Tím se staví do pozice nemocného člověka a hledají pomoc u psychiatrů, kteří jim nejčastěji předepisují medikaci. Mohla by jim však pomoci i samotná psychoterapie a správné pojmenování problému.

Zároveň upozorňuje na pohled některých terapeutů na sezení. Když o nich zpětně hovoří, přisuzují sami sobě úspěchy, kterých oni při terapii dosáhli. Jak právě oni pomohli vyřešení problému, což Freedman hodnotí jako negativní jev pro obě zúčastněné strany. Klient se pak neustále cítí jako bezmocný pacient, který jen pasivně podstupuje léčbu. Naopak Freedman zastává názor, že úspěchu by měl dosáhnout především klient svou snahou za pomoci terapeuta.⁶³

Inspiruje se Miltonem Ericksonem a domnívá se, že to, co cítí klienti, by terapeuti neměli převracet a škatulkovat do svého vzorce chápání. Nemá smysl je zahrnovat odbornými termíny a směřovat je tak, jak to mnohdy terapeutům připadá vhodné. Naopak by měli klienty

⁶¹ FREEDMAN, COMBS, *Narativní psychoterapie*, s. 35.

⁶² FREEDMAN, COMBS, *Narativní psychoterapie*, s. 40.

⁶³ FREEDMAN, COMBS, *Narativní psychoterapie*, s. 41.

vyslechnout a pokusit se je pochopit právě optikou klienta. Respektuje jedinečnost každého člověka a snaží se vidět svět jeho očima. Erickson na svém životě názorně ukazoval, co znamená neustále upravovat svůj životní příběh. Také kladl důraz na vhodnou volbu jazyka, kterým s klientem komunikuje.⁶⁴

Dalším, kdo pojetí narativní psychoterapie významně ovlivnil, byl významně feminističtější Michael White. Hlavním rozdílem je způsob řešení či spíše neřešení problémů. Jeho přístup se zaměřuje na vynášení pozitivních zážitků a jejich zapojování do hlavní životní dějové linky. Ty negativní, které mají lidé tendenci nejvíce vzpomínat, cíleně opomíjí.

Vychází především z teorie sociálního konstruktivismu. Vidí každodenní zkušenost jedince jako společenskou realitu, která se neustále tvoří. Za vlivy, kterými je tvořena, považuje vzájemné interakce mezi jedinci, generacemi, kulturou apod. Všechny složky dohromady tvoří zvyklosti, názory, hodnoty, zákony, ale i dělbu práce a fungování rodiny. Dohromady s narací vzniká svět příběhů na sebe vzájemně působících a tvoří se realita, která ač se každému jeví odlišně, ovlivňuje celé společenství. Touto optikou si pak lidé formují názory, postoje a zkušenosti. Z toho vyplývá, že etiku a morálku nelze jednoznačně určit, ale neustále znovu promýšlet stejně, jako se mění člověk sám v závislosti na současné sociální realitě. Jinak by nebylo možné přemýšlet o jedinci jako o příběhové bytosti.⁶⁵

Narativní psychoterapeuti sami sebe nevnímají jako lékaře, kteří diagnostikují problém a vyléčí pacienta. Spíš chtějí „*být při ruce*“ člověku, který sám hledá cestu. Pomyslně mu podají ruku a doprovází jej do té doby, dokud svou správnou cestu společně nenaleznou. Obecně to považují za prospěšné pro celou společnost, jelikož dávají zaznít úspěšným osobním vítězstvím a spolu s tím mohou bořit negativní kulturní jevy, jako jsou např. sexismus, rasismus, nacismus apod.⁶⁶

⁶⁴ FREEDMAN, COMBS, Narativní psychoterapie, s.28-30.

⁶⁵ FREEDMAN, COMBS, Narativní psychoterapie, s. 33-37.

⁶⁶ FREEDMAN, COMBS, Narativní psychoterapie, s. 41.

3.2 Narativní pastorační péče podle Karen Scheib

Karen Scheib je americká reverendka Metodistické církve. Působí na Candler School of Theology, kde se věnuje výuce pastorální teologie a je zde ředitelkou programu *Candler's Women, Theology, and Ministry*.⁶⁷ Kromě narativní pastorační péče se zaměřuje na vztah víry a zdraví a teologické a kulturní dimenze krizí a traumat.⁶⁸

Narativní pastorační péče podle Karen Scheib se oproti narativní psychoterapii, ze které vychází, vyznačuje především důrazem na možnost být spoluautorem svého životního příběhu. Vypravěč (pastorovaný) se snaží nalézt smysl svého života. Vzhledem k jeho spoluúčasti na tvorbě tohoto příběhu je třeba zdůraznit, že oním hlavním spoluautorem je Bůh sám.⁶⁹

Karen Scheib vytvořila metodu NET (Narrative, Ecclesial, Theological). Celá tato metoda je založena na procesu „růstu v lásce“ tj. vztahu k Bohu a přijetí jeho lásky, tedy zároveň i lásky k bližnímu a sobě samému. Podobně jako narativní psychoterapie vidí v lidech hermeneutické bytosti, které se snaží nalézt smysl svých životů. Považuje je za vypravěče nahlížející na dění skrze příběhy. Avšak za výsledek nepovažuje „pouze“ duševní zdraví, ale právě proces růstu.

Model NET tedy podložila základem narativu dvojpřikázání lásky a rozvinula jeho myšlenku. Pastorující, jakožto součást křesťanské církve, by měl umět propojit, nebo alespoň reflektovat misii a umět

⁶⁷ Karen Scheib: Modeling Care through Compassion, Challenge, and Creativity. *Emory University* [online]. Atlanta: Emory University, c2020, May 8, 2020 [cit. 2021-4-4]. Dostupné z: <https://candler.emory.edu/news/releases/2020/05/karen-scheib-retirement.html>

⁶⁸ Karen D. Scheib. <https://candler.emory.edu/faculty/profiles/scheib-karen.html> [online]. Atlanta: Emory University, c2020 [cit. 2021-4-4]. Dostupné z: <https://candler.emory.edu/faculty/profiles/scheib-karen.html>

⁶⁹ SCHEIB, Pastoral care, s.108-110.

pastorovaného provést do společenství, jehož hlavním jmenovatelem je láska.⁷⁰

3.2.1 Láska

Lásku se snaží zachytit a popsat i jiné vědy než teologie a psychologie. Přírodovědci se jí snaží popsat skrze procesy v mozku či nervové soustavě, vysvětlují, které hormony ji způsobují. Světová náboženství skrze lidskou lásku metaforou přibližují božskou lásku. Ve Starém i Novém zákoně se láska připisuje Bohu jako jeho hlavní atribut. Skrze ni je možná právě ta naše, lidská láska. Čeština, stejně jako angličtina a další jazyky však mají pro všechny „*druhy*“ lásky jedno slovo, narozdíl od hebrejštiny a řečtiny, takže musíme pečlivě vnímat jednotlivé situace, v nichž se o lásce hovoří.⁷¹

Diskuse o podobnosti či nepřesném srovnání řeckých a hebrejských slov nebrání v jasném prohlášení, že milovat Boha *celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou silou*⁷², je největší ze všech přikázání. Nový zákon skrze Ježíše toto přikázání potvrzuje a přidává důraz na milování *bližního svého jako sebe samého*.⁷³

Pojem lásky je biblicky zakotven v Pavlových dopisech (např. 1 Kor 13 4-13; Ef 4 11-12). Vyplývá tedy, že láska tu není jen pro využívání, ale pro sdílení s ostatními. Proto užívá pojem „růst v lásce“ a k němu směřuje cestu narativní pastorační péče. Smyslem je dospět do bodu, kdy se pastorovaný stane součástí společenství, kterému Boží láska dominuje a spolu s tím, jak on bude růst, bude onu lásku moci šířit a sdílet dál.⁷⁴

⁷⁰ SCHEIB, Pastoral care, s. 31-32.

⁷¹ SCHEIB, Pastoral care, s. 49-51.

⁷² Dt 6, 4-6

⁷³ L 10, 27

⁷⁴ SCHEIB, Pastoral care, s. 85-86.

3.2.2 Spoluautorství

Z pozice pastorujícího je tedy třeba dát si pozor na vlastní příběh, aby skrze nazírání přes něj nedocházelo ke zkreslení toho, co vypráví pastorovaný. Tato metoda zároveň vyžaduje přirozenou zvědavost. Nelze ji uplatňovat, aniž by pastorující neprojevoval zájem o příběh druhého, o jeho povahu, způsob přemýšlení a neměl snahu mu rozumět. Je třeba, aby jako průvodce uměl posílit dobré příběhy, které vyjadřují soudržnost, důvěru a otevřenost. Zároveň není možné opomenout vlastní znalost Božích projevů lásky v bibli a umět je rozpoznat i v životě pastorovaného.⁷⁵

3.2.3 Bůh

Ačkoli se o něm mluví především při bohoslužbách, nejvíce se s tímto tématem setkáváme při běžných konverzích. Primárně jsou tedy znalost příběhů o Bohu, jejich působení a následné interpretování předmětem rozhovorů v rámci církve. Naše teologické výpovědi a postoje se všechny zakládají nejen na prožívání víry, ale i na biblických příbězích. Ty jediné máme společné.⁷⁶

Důležité je vědět, jak se na Boha dívá pastorovaný. Zda jej považuje např. za milujícího rodiče, přítele, nebo tvrdého soudce či za toho zlého, který člověka opustil. Každý si do něj promítá své představy v závislosti na svých zkušenostech. Jakou roli Bohu pastorovaný přisuzuje, když se mu nedaří?

Scheib zakládá NET na bedlivém naslouchání pastorujícího. Musí dávat pozor na skladbu životních příběhů, způsob vyprávění, nezapomínat na své spolupůsobení. v neposlední řadě také na náhled vyprávění příběhů o Bohu, jeho působení ve světě, církevní tradici a společenství. Ač se to nemusí jevit na první pohled zřejmé, jedno s druhým souvisí velice úzce. Jestliže je totiž vztah k Bohu negativní

⁷⁵ SCHEIB, Pastoral care, s.51.

⁷⁶ SCHEIB, Pastoral care, s. 56.

nebo pochroumaný a nedopřává prostor pro růst v lásce a jejímu následovnému šíření do společenství i mimo ně, je třeba jej napravit.

Na příběhu tragédie v rodině, kdy mladému páru zemřelo dítě, se Scheib snaží dokázat rozhodující možnost volby interpretace a teologické reflexe. Buď se nabízí možnost se na Boha zlobit, protože je mlže přemoci představa, že jde o jeho vůli, nezájem či trest, nebo v něm vidět společníka, který trpí a soucítí s pozůstalými. Ukazuje tedy, že teologická reflexe se neodehrává jen na akademické půdě, ale především v situacích všedního dne, kdy velice rázně ovlivňuje cestu víry zasažených lidí.

Během těchto krizí se probouzí v našich myslích „vrytá teologie“ (Embedded theology), kterou přejímáme po celý život víry. Liší se stejnou měrou, jako se liší jednotlivá prostředí, sbory a denominace. Jde o písňe, responzivní pasáže, které si lidé pamatují. v mnoha ohledech je jistě cenná, ale bohužel také naskýtá větu „*Bůh nám nikdy neukládá víc, než jsme schopni ustát.*“ Ve chvíli, kdy přijde člověk k pastoračnímu rozhovoru a uslyší tato slova, mohou na něm zanechat přesně opačný efekt. Začne zpochybňovat svou víru a sebe, což jeho příběh neposouvá kýženým směrem. NET metoda se nesnaží tento typ zcela odstranit, ale reflektovat, podobně jako životní příběh. Některé naučené fráze mohou v jistých situacích pomoci, ale je nutné znát jejich hodnotu, odkud se vzaly a především, co znamenají a jakým způsobem souvisí s našimi životy.⁷⁷

3.2.4 Vyšší narativ⁷⁸

Jakkoli vnímáme život jako příběh, jehož hlavními autory jsme my a Bůh, nelze pominout dalšího aktéra. Je jím vyšší narativ. Jde o narativ, který se vznáší nad námi a ovlivňuje životy větší skupiny lidí. Částečně záleží na našem rozhodnutí, který přijmeme za svůj, vždy si však nemůžeme vybírat. Mezi takové se řadí např. ideologie, kulturní vlivy či filozofické směry.⁷⁹

⁷⁷ SCHEIB, Pastoral care, s. 57-60.

⁷⁸ Master narrative

⁷⁹ SCHEIB, Pastoral care, s. 68.

Sheib uvádí příklad muže, kterému se v době rozpadu Sovětského svazu rozbořil svět jistot. Chyběl mu onen vyšší narativ, ke kterému se mohl upnout a v rámci něhož se uměl orientovat. Musel si tady najít jiný rámec, až objevil a přijal narativ křesťanství. Na příběhu tohoto muže je zřejmé, že potřebujeme mít určitý obzor či rámec, ve kterém se dokážeme pohybovat. Ne vždy se k němu vědomě rozhodneme z mnoha důvodů, např. narozením do určitého státního systému nebo nábožensky založené rodiny. Nic to však nemění na tom, že výrazně určuje náš životní příběh. Pak je důležité právě pro upevnění životní cesty reflektovat i tento typ narativu. Je třeba jej rozpoznat a pojmenovat, aby bylo zřejmé, zda umožňuje zdravý a prospěšný životní příběh, nebo jestli je vhodnější jej opustit a přijmout nový.⁸⁰

Narativem, ke kterému se upíná Scheib, je ten, který vypráví společenství církve. Zakládá jej na několika kamenech. Prvním z nich je Písmo. Tomu přikládá váhu z výše zmíněných důvodů. Jsou v něm vepsané příběhy popisující vztah Boha k lidem. Druhý tvoří tradice, církevní učení a doktríny. Zvláště zdůrazňuje učení o Trojici. Třetím kamenem je zdůvodnění (*reason*). Tím má na mysli reflektování teologie a její vysvětlování skrze jazyk blízký soudobým posluchačům. v současné době vidí, že se pastorální teologie dostává do kontaktu primárně s psychologii, ale také dalšími vědami jako například sociologie a antropologie. Za poslední považuje zážitek (*experience*). Pod tento pojem zahrnuje každodenní zkušenosti jako pomoc někomu v nouzi, ale i mystické zážitky vyvolané setkání s Bohem, jak o nich mluví ti, kterým se to stalo. Dále mezi ně započítává i modlitbu a meditaci pro jednotlivce, stejně jako bohoslužby a svátosti pro usnadnění prožití zkušenosti pro komunitu.⁸¹

Způsob, jakým věřící vypráví své vidění světa, se skládá z vryté teologie, která na ně působila skrze prostředí, v němž duchovně rostli a z většího příběhu, který je převyšuje. Faráři či pastory by toto měli mít ujasněné, jelikož skupina, kterou zasahují při pastorači či bohoslužbách to vnímá a jejich pohled z velké části přejímá. Stejně tak jako by si měli

⁸⁰ SCHEIB, Pastoral care, s. 69.

⁸¹ SCHEIB, Pastoral care, s. 70-72.

uvědomit, v jakém prostředí se pohybují, tak by měli umět rozlišit příběhy, které zapříčinily názory každého společenství či jednotlivce zvlášť. Prozkoumání těchto příběhů usnadňuje komunikaci a redukuje možná nedorozumění.⁸²

Příkladů, jak si farář nerozuměl se sborem, je mnoho a většina z nich pramenila ze vzájemného nevyslyšení. Faráři sami by měli umět rozpoznat vzniklou situaci, podrobit ji teologické reflexi, ale následně ji i umět vyjádřit jazykem sboru a dokázat ji vysvětlit na jejich příběhu.⁸³

3.2.5 Bytí společníkem

Společník (*companion*) pochází z latinského *com* + *panis*, což doslovně znamená společník chleba. Podobně, jako s blízkými lidmi sdílíme pokrm sytící naše těla, obohacujeme jeden druhého o své příběhy, zkušenosti a pocity. v křesťanské tradici přichází obraz „chlebových přátel“ obzvlášť zřetelně při svátosti eucharistie⁸⁴.

Prvním a zásadním krokem Sheib označuje upřímný pohled na sebe samého. Uvědomění si, že nikdo na světě neumí odpovědět na závažné otázky života a smrti. Pastorující na ně ani nemá znát odpověď. Jeho úkolem je naslouchání a doprovázení lidí po jejich cestě, objevování Boží linky, stejně jako role stvoření ve světě. Čerpá ze své zkušenosti Boží lásky a příběhů, jichž byl přítomen. Dál tuto zkušenost zvěstuje jako radostná slova.⁸⁵

Při samotném naslouchání příběhů téměř vždy nedojde k úplnému porozumění. Nemůže za to ani jedna strana. Pastorující nikdy nemůže nahlédnout všechny aspekty příběhu, protože se jednoduše nevejdou do slov. Pastorovaný nemůže postihnout vše, co by chtěl říct, jelikož sám nemá potřebný nadhled nad svou situací. Je to způsobeno tím, že jeho příběh se neustále píše a transformuje. Vedlejší dějové linky vyvstávají

⁸² SCHEIB, Pastoral care, s.72-74.

⁸³ SCHEIB, Pastoral care, s. 73.

⁸⁴ SCHEIB, Pastoral care, s.107.

⁸⁵ SCHEIB, Pastoral care, s.109.

či se naopak umenšují. Současně ani jeden z účastníků rozhovoru nezná konec.⁸⁶

Další velice důležitý vliv na rozhovor je kulturní odlišnost a s ní spojená vrytá teologie, o které se více píše výše.

Nelze také opomenout, že v očích pastorovaného se rozhovor nemusí jevit od začátku jako rovnocenný. Ve svém vnitřně vybudovaném vztahu k farářskému úřadu (ne nutně se pojí k osobě faráře jako takové) se může uchýlit k nevyřčení „nevhodných“ epizod ze života. Toto jednání způsobuje strach z odsouzení na základě náboženských či etických stanovisek nebo ho přemůže stud. Někdo jiný však v představě zpovědi se rozhodně zahájit rozhovor naopak velice důvěrně.⁸⁷

Pro narativní pastorační rozhovor je vhodné vynechat tzv. faktické naslouchání. Jde o metodu neustálého doptávání se na details. Tento typ otázek využíváme ve všední dny, kdy si potřebujeme zapamatovat konkrétní pokyny či informace. Přehnané dotazování nepomáhá při vyprávění příběhu, jelikož odvádí od hlavní linie a zabíhá do drobností. Snáze pak dochází ke „ztrátě nitě“ a nepřehlednosti ve vyprávění.⁸⁸

Pozorné naslouchání je základem úspěchu. Pastorující se musí naučit vypnout všechny hlasy ve své hlavě a plně se soustředit na druhého. Při každém druhu pastoračního rozhovoru je důležitá empatie. Pastorující nejen rozeznává slova, ale snaží se pochopit, jaký jim dává pastorovaný smysl. Představuje si sebe, jako by on sám jeho příběh zažíval a pociťoval. Samozřejmě jde o maximální možné přiblížení, protože naprosto přesně se nikdy nelze vcítit do druhého člověka. Pravou empatii Scheib popisuje jako četbu dobrého románu. Člověk se jím nechá pohltit, prožívá s postavami jejich životy, ale zároveň si uvědomuje, že jeho a jejich příběh není totožný. Jakmile se v mysli pastorujícího příběhy propojí, empatie selže. Je tedy dobré mít na zřeteli, že ačkoli se příběh blíží jemu povědomé situaci, nesmí polevit z ostražitosti a nechat se strhnout svým kulturním zatížením. Empatie neznamena souhlas s konáním či odvíjením situace, ale pochopení.⁸⁹

⁸⁶ SCHEIB, Pastoral care s. 109, 118.

⁸⁷ SCHEIB, Pastoral care, s.110-111.

⁸⁸ SCHEIB, Pastoral care, s. 115.

⁸⁹ SCHEIB, Pastoral care, s.112-117.

3.2.6. Narativní naslouchání

Narativní typ naslouchání se příliš neřídí principy pravidel aktivního naslouchání. Jeho cílem není pacienta diagnostikovat ani jej vyléčit. Tento druh rozhovoru je založený na vztahu mezi oběma stranami. Ze strany posluchače je třeba vytvořit pozitivní, bezpečné, důvěryhodné, otevřené a klidné prostředí. Sám by měl působit přátelským a zvědavým dojmem. Vypravěč se pak bude cítit přijatý. Potom nastává fáze vyprávění, při níž si posluchač všimá, které části příběhu chybí a naopak, na které klade vypravěč důraz. Z jakých menších dějových linií se příběh skládá.

Pastorující se posouvá z role odborníka blíže do partnerského vztahu a pomáhá nalézat skryté prvky vypravěčovy osobnosti. Tato myšlenka vychází z postmoderního pohledu na člověka, jehož bytost není ucelené já, nýbrž neustálé dialogické sebeutváření za působení spolutvárců.

Scheib užívá termínu „narativní pastorační konverze“, aby nedocházelo k záměně s narativní terapií. Hlavní rozdíl tkví v důrazu na pastorační ráz rozhovoru. Nejde jen o přímý rozhovor a spoluúčast pastorujícího na příběhu pastorovaného, ale i o zapojení celého církevního prostředí. Účelem narativní pastorační konverze je uzdravení k růstu v lásce nejen k sobě samému, ale i k Bohu a ostatním lidem.⁹⁰

⁹⁰ SCHEIB, Pastoral care, s. 117-118.

3.3 Narativní pastorační péče podle Suzanne Coyle

Susanne Murphy Coyle je současná americká vysvěcená kazatelka baptistické církve. Působí jako výkonná ředitelka poradenského centra a jako ředitelka programu manželské a rodinné terapie. Mimo jiné je držitelka titulů MDiv a PhD z Princeton Theological Seminary a AB z Centre College a postgraduálního titulu narativní terapie z Dulwich centre, které bylo spoluzaloženo Michaellem Whitem.⁹¹

3.3.1 Liberativní narativní péče⁹²

Její odvážná láska k příběhům ji přivedla na workshop Jill Freedman a Gena Combse, na kterém se naučila základy narativní terapie, na které vystavěla svoji metodu využití příběhů v pastorační péči. Narativní postupy roztřídila do tří kategorií: 1. široká narativní metodologie, 2. žánry vyprávění nebo příběhů, 3. psychoterapeutická narativní metodologie.

V první kategorii, tj. široké narativní metodologii, pojednává s odkazem na Charlese Scalise o *překlenutí propasti* mezi tím, co se pastorovaný naučil a tím, s čím se setkává v běžném životě sboru. Narativ je tím, co propojuje příběh církve a křesťanské víry s příběhy jednotlivců.⁹³

Dále odděluje zaměření na samotné žánry vyprávěných příběhů. Odvolává se skrze Wimberlyho na Whitea a Epstona, kteří shodně tvrdí, že někteří lidé prožívají emocionální škodlivé mýty. Průvodce může rozeznat nesprávné rysy a díky novodobým technikám je může přetvořit převyprávěním. Rozlišuje tři takové metody využívání příběhu. První je

⁹¹ Suzanne Coyle. *Christian Theological Seminary* [online]. Indianapolis: Christian Theological Seminary, c2020 [cit. 2021-4-1]. Dostupné z: <https://www.cts.edu/cts-faculty/suzanne-coyle/>

⁹² Liberative narrative care

⁹³ COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 3.

inspirující příběh, který slouží jako vzor, který může být částečně vsugerován. Druhý nazývá paradoxním příběhem, který svou absurditou uvolní napětí. Poslední tzv. zázračný příběh má za úkol poukázat na konkrétní výjimečnost životní situace.⁹⁴

Třetí a poslední narativní kategorie se zabývá psychoterapeutickou narativní metodologií. Jednotliví autoři se zaměřují na konkrétní skupiny ve společnosti a artikulují narativy, které zde převažují jako například gender, manželství, hledání rovnováhy mezi osobní identitou a pastorační prací. Soustředí se na převypravování ve skupinách, aby si účastníci uvědomili, co mají společného, co je nepotřebné, co je dobré.⁹⁵

Metoda Coyle se zakládá na základech narativní psychoterapie Michaela Whitea a Davida Epstona a propojuje je s praxí Cheryl White a Davida Denborougha. Dohromady tyto přístupy překonávají rozdíly mezi individuální, rodinnou terapií a komunitní prací.

Coyle považuje svou metodu za „mapu“, po které se může pastorující pohybovat a snadno se díky ní orientovat v procesu pastorační péče. Vzhledem k množství dalších způsobů práce s naznačenými skupinami může být pro pastorujícího snadnější využívat jen jeden metodologický rámec pro všechny.

Skrze antropologické základy, na něž upozornili White, Epston a Bateson, se narativní pastorální teologie otevírá i dalším vědám. Může tak působit v rozmanitých prostředích a snáze popisuje narativy, které převažují. Díky nim si všímá tzv. privilegovaných hlasů, které znějí na úkor menšiny (sexismus, rasismus, heteronormativita apod.)

Snaha se ubírá tím směrem, že pakliže je u pastorovaného rozpozná, spolu s pastorujícím pastorovaný dochází k tomu, jaký má konkrétní privilegium vliv na něj a posléze i na okolní svět.

Dalším pozitivem metody je důraz na praxi. Podle Whitea může být terapeut (i farář) posuzován podobnými měřítky jako manažer.

⁹⁴ COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 6.

⁹⁵ COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 7.

Zároveň jeho postavení v rámci rozhovoru nespočívá v roli odborníka. Tím je ten, kdo vyhledal pomoc. Stojí za tím myšlenka, že nikdo nemůže být odborníkem žádného jiného života než svého. Umenšuje se tím „nadřazenost“ poskytovatele pastorační služby ve prospěch vzájemných sobě rovných vztahů v rámci skupiny. Vyprávěné duchovní příběhy mohou zesilovat prožitky jejich vypravěče. Nově jimi propojuje vypravěče s příběhy a vyprávěním. Mohou být vypravovány sobě, ostatním nebo Bohu. Díky podtržení důrazu na každý příběh laika i bohoslovce a propojování narativní psychoterapie s teologií osvobození, vzniká nový koncept, který Coyle pojmenovává liberativní narativní služba.⁹⁶

Skrze vyprávění příběhů, které se dříve staly, je možné nahlédnout lidskou osobnost. Možnost jejich převyprávění nám dává prostor k další zkušenosti. Na základě změny jejich formy se mění i naše identita a veškeré vztahy s ní spojené. Živá víra je schopna flexibility, takže by měla snést i převyprávování příběhů víry. Díky tomu se překlenuje do zapojení ve společenství, které pak vlivem těchto převyprávěných příběhů také přetváří. Jde o oboustranně obohacující proces. Jestliže tedy společenství přijme tuto metodu a přizpůsobí se jí i duchovní praxe, neustrne, ale naopak se bude rozvíjet do zdravější podoby⁹⁷.

Jakkoli se zdají každodenní zkušenosti definitivní a záblesky příběhů víry nenápadné, považuje je Coyle za relativní. Jde opravdu o krátké rozhovory a momenty, jimž nás mnohdy nenapadne přidávat větší význam. Stejně tak má na mysli zážitky, jejichž význam se zdá být daný a neměnný.

Na strastiplném životě apoštola Pavla ukazuje, jak se s ním můžeme ztotožňovat. Neustále měl pocit, že se ve víře nezměnil. Jeho boj se sebou samým nám ukazuje, jak je život ve víře plný jak proher, tak i vítězství. Jeho listy obsahují mnohé události, ale ty by nebyly ničím, když by jim on sám nedodal význam a smysl v souvislosti se svou

⁹⁶ COYLE, *Uncovering Spiritual Narratives*, s. 8-9.

⁹⁷ COYLE, *Uncovering Spiritual Narratives*, s. 10.

identitou. Díky tomu, že se rozhodl zapojit příběhy rozhádaných sborů, jejich bolestí, ale i naděje do svého životního příběhu, a to i života víry, mohl nechat projeviti svoji empatii a více porozumět jejich problémům. Na druhou stranu on sám s nimi sdílel svůj příběh v dopisech, čímž jim do něj dával nahlédnout, stejně jako jim projeviti možnost zapojiti jeho zkušenost do jejich příběhů.⁹⁸

3.3.2 Rozkrývání spirituálních příběhů

Vzhledem k nesčetným situacím, které lidi zasahují, je nutné, aby byl pastorující připraven bedlivě rozkrývat spirituální příběhy. Většinou bývá pastorační rozhovor iniciován jednotlivcem po významné životní události (smrt, nemoc, předsvatební příprava, rozchod apod.), proto nabízí Coyle způsob, jak příběhy rozkrývat a rozlišovat na ty, jež mohou pomoci a ty, které jsou spíše překážkou.

Spirituální příběhy se dotýkají ducha, dávají životu smysl skrze systematicky reflektovanou víru, ale i skrze implicitní víru. Pro pastorujícího to znamená zvýšenou opatrnost při komunikaci citlivých témat. Současně si musí uvědomit důvěru, která mu byla vložena do rukou pastorovaným. Aby pastorující dostal jedné ze zásad narativní psychoterapie, navazuje rovnocenného vztahu s pastorovaným jako jeho průvodce. v rámci utváření vztahu vzniká místo pro Boží hlas. To, jak jej vnímá pastorovaný, je klíčové pro uvědomění si, jak prožívá své spirituální příběhy, jak je vypráví a jak je převypravuje. Během rozhovoru „*je transcendentní Bůh zván k setkání s imanentním člověkem.*“⁹⁹

Liberativní narativní praxe vede pastorovaného k upínání naděje k Bohu a v jeho péči. Povzbuzuje ke snění a zlepšení vztahů s ostatními lidmi. Coyle vychází z přesvědčení, že věřící lidé vnímají Boha jako entitu, která daleko přesahuje lidskost a je možné do ní promítnout

⁹⁸ COYLE, Re-Storying Your Faith, s. 4-5.

^{99 99} COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 35.

naději, které lidskými silami není možné dosáhnout. Tak prohlubuje spirituální vyprávění.

Podle Coyle hraje pastorující také roli „vypravěče *naděje*“. Doporučuje mu nejprve vyzvat pastorovaného, ať svůj příběh odvypráví. On mu pak převelypráví, co slyšel. Pastorovaný poté reaguje na svůj příběh vyprávěný ústy pastorujícího.¹⁰⁰

3.3.3 Vypravěč naděje

Jak již bylo zmíněno vícekrát, pastorující i při této metodě musí vykazovat empatii, duševní přítomnost, sílu a soucit, aby získal důvěru. Kromě umění naslouchání, které se lze naučit a zlepšovat se v něm, je třeba vůle duchovně vést pastorovaného, a především uvědomění si posvátna.

Aby nedocházelo pouze k „prázdné přítomnosti“ a vyslechnutí příběhu, snaží se pastorující vzbudit ze snů, které pastorovaného nesou, nebo alespoň drží, v přítomnosti naděje s ohledem na bolestivou minulost či současnost. Pastorující spolu s pastorovaným na základě liberativní teologie čelí současnosti, přestože se s ní pastorovaný mnohdy nedokáže vyrovnat sám. Pastorující zakotvený ve víře v Ježíše, který nás osvobodil i od tíživé současnosti, nabízí tento pohled.

Ačkoli se pastorační děje především během rozhovoru, samotný dopad se projevuje až v rámci životního příběhu. Představy o tom, jak má životní příběh vypadat tedy vyplývají díky vyprávění a převelypravování.¹⁰¹

3.3.4 Naslouchání spirituálním příběhům

Lidé vyhledávají pastorační rozhovory ve chvílích, kdy se necítí šťastni, ať už v dlouhodobém nebo krátkodobém časovém horizontu.

¹⁰⁰ ¹⁰⁰ COYLE, *Uncovering Spiritual Narratives*, s. 36.

¹⁰¹ ¹⁰¹ COYLE, *Uncovering Spiritual Narratives*, s. 36-40.

Rozdílné uchopení rozhovoru mezi narativními pastoračními a ostatními tkví v zaměřování pozornosti na minulost.

Při běžném rozhovoru se pastorační zaměřuje na minulost a považuje za důležité ji vysvětlit a pochopit, protože jedině tak se odbourá strach z budoucnosti.

Narativní pastorační pracovník však hledá „záblesky nových příběhů“¹⁰², díky nimž se problematické příběhy dostanou do nového světla. Nové příběhy, které tak vznikají se samy mají tendenci překlenovat do budoucnosti zcela přirozeně.¹⁰³

Následující otázky a témata Coyle nabízí jako kostru při narativním pastoračním rozhovoru, přičemž 3. a 4. bod je záměnný podobně jako body 6. a 7. Pro snazší porozumění uvádí konkrétní otázky.

1. Po prozkoumání odvyprávěného příběhu se pastorační zeptá na specifickou otázku, která s ním neladí, ale souvisí s ním. Např.: „*Stalo se někdy, že vás deprese neskolila?*“
2. Ujistí se, zda specifická otázka odráží kýžený cíl. Pastorační ji vyhodnotí. Např.: „*Byla to dobrá nebo špatná zkušenost?*“
3. Zaměří se na pozadí příběhu a vynese je do tzv. „krajiny akce“. Např.: „*Co přesně jste udělal/a? Jak jste se připravil/a?*“
4. Příběh dál převede do tzv. „krajiny identity“. Jde o propojení a nacházení sebe samého ve vztahu k životnímu příběhu. Např.: „*Co vypovídá o vás, jako o osobě, to, že byste to udělal/a?*“
5. Zeptá se na minulost, která něco společného se specifickým vývojem příběhu. Např.: „*Stalo se vám to už někdy dříve?*“ „*Kdo z vašeho okolí by předpověděl tuto zkušenost?*“
6. Přenese příběh z minulosti do „krajiny akce“ stejně, jako v 3. bodu.

¹⁰² COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 40.

¹⁰³ ¹⁰³ COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 39-40.

7. Přenesení příběhu z minulosti do „krajiny identity“ stejně, jako ve 4. bodu.
8. Pokládáním otázek propojí minulost se současností. Např.: *„Když přemýšlíte o události v minulosti, staví to zkušenost z minulého týdne do jiného světla?“*
9. Nakonec se zabývá rozšířením příběhu do budoucnosti. Např.: *„Má nynější pohled na tyto události dopad na to, co si představujete v budoucnosti?“¹⁰⁴*

Typ otázek je zakotven v naději v budoucnost a ve víře v Boha, který působí i tam, kde lidské síly již nestačí. Zároveň si lze všimnout, že ač se pastorující na minulost částečně ptá, nepovažuje ji za nutné přímo řešit. Naopak pouze dokonstruuje příběh, na jehož základu je možné stavět lepší příběh.

Nelze si však představovat, že při objevování a dekonstruování spirituálních příběhů pastorovaný dospěje přímo k jasnému prozření. Coyle přirovnává celý proces k přetkávání nesprávně utkané části tapiserie.¹⁰⁵

3.4 Shrnutí

Třetí kapitola se věnuje příběhům, které jsou při pastoračním rozhovoru artikulovány pastorovaným. Základem obou metod pastorační péče, které jsou zde představeny, je narativní psychoterapie a z ní plynoucí pohled na člověka, jako na bytost tvořenou sociální interakcí. Společná je jim i představa vnímání života skrze optiku příběhu.

¹⁰⁴ ¹⁰⁴ COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 101-103.

¹⁰⁵ ¹⁰⁵ COYLE, Uncovering Spiritual Narratives, s. 41.

Závěr

Příběhy slouží lidem jako prostředek přenosu informací. Jejich vyprávění proto zaujímá v pastoračním rozhovoru důležitou roli. Jelikož jsou však pastorační rozhovory rozmanité vzhledem k různorodosti témat, které mají lidé potřebu řešit se svými faráři či pastoračními pracovníky, využití vyprávění příběhů se různí. Proto jsem práci rozdělila na dvě části, podle toho, kdo se nachází v pozici vypravěče.

Peter Bukowski se ve své původní otázce zabývá tím, zdali je vhodné vnášet biblické příběhy do pastoračního rozhovoru. Z jeho úvah lze vyvodit podmínky, kdy ano. Na pastorujícího však klade nároky na znalost biblických příběhů, aby je mohl použít i v případě, kdy se jej pastorovaný přímo nezeptá, co na to říká bible. v tomto případě slouží biblický příběh jako ilustrace probíraného problému.

Nejprve je však nutné si být zcela jist, zda už pastorovaný řekl o dané situaci dostatek informací, aby nedošlo k nepochopení ze strany pastorujícího. Nevhodně zvolený biblický příběh by rozhovoru uškodil, nebo jej přímo zničil. Do jisté míry tak záleží na schopnostech pastorujícího naslouchat, improvizovat a na citlivosti pro příhodný moment, aby mohl biblický příběh dostatečně vyniknout.

Hagioterapie naopak neponechává příliš prostoru pro improvizaci. Je to dáno tím, že jde o vypracovanou psychoterapeutickou metodu, která však čerpá z teologie. Terapeut přichází k člověku, jehož problém dopředu zná. Díky tomu si příběh připraví tak, aby sloužil jako zrcadlo dané situace. Další odvíjení rozhovoru je pak také předem určeno.

Do této práce jsem hagioterapii zařadila i navzdory tomu, že nejde o formu přímo pastoračního rozvoru. Domnívám se, že způsob, jakým biblické příběhy zpracovává, není nemyslitelný i pro pastorující. Především v případě, že se setkávají s některými lidmi dlouhodoběji, mohou dopředu vědět, kterým směrem se bude rozhovor ubírat.

V následujících dvou pojetích pastorační péče se upírá pozornost na vyprávění pastorovaného. Vycházejí obě z narativní psychoterapie, která hledí na život jako na vyprávění osobního příběhu. v pastorační

péči obě autorky přidávají důraz na roli Boha jako spoluautora osobního příběhu.

Karen Scheib rozvíjí svůj pohled na narativní pastorační péči na růstu v lásce. Odvolává se na apel dvojpříkázání lásky. Pastorující se nachází v roli společníka a průvodce, který pastorovanému pomáhá nacházet vhodné stavební prvky, na nichž může stavět svůj příběh v lásce k Bohu, ale i k lidem.

Nevypracovává však žádnou konkrétní posloupnost rozhovoru. Avšak poměrně zevrubně vysvětluje, jak má být pastorující duchovně vybaven. Současně artikuluje vysokou míru osobní angažovanosti pastorujícího. Podobně jako v narativní psychoterapii jde o rovnocenný vztah s pastorovaným. Aby byl rozhovor úspěšný a pastorovaný mohl vyprávět svůj příběh, klade velký důraz na vzájemnou důvěru.

Suzanne Coyle se naopak zaměřila spíše na komunitu a snahu ji oprostít od nevhodných narativů, které pak nevedou k možnosti rozvíjení společenství zdravým způsobem. Vyvinula tedy dle svých slov metodu, která by měla pastorujícímu sloužit jako mapa, ať už se věnuje pastorační skupiny, manželů, nebo jednotlivců.

Ačkoli popisuje přístup k dekonstruování příběhu plasticky, sama dodává, že není se na otázky neempaticky ptát a neumět přitom vytvořit vhodné prostředí pro sdílení.

Všechny popsané zpracování příběhu kladou velké nároky na pozornost pastorujícího, jeho schopnost vnímat druhé a vůli jim pomáhat. Avšak nejkompexněji je vyprávění zpracováno v posledních dvou naznačených metodách. Aby však mohly být správně aplikovatelné pro službu ve sborech či kaplanské praxi, musí jejich studiu pastorující věnovat delší dobu, aby uměl s příběhem života pracovat jejich specifickou formou.

Myslím, že je pro pastorující nejjednodušší vybrat si jeden směr, ve kterém se bude orientovat, aby mohl snáze naslouchat a nemusel neustále řešit, jak se zeptá na další část příběhu. Zároveň pro pastorační heterogenní skupiny je vhodné mít na zřeteli více variant zapojení vyprávění. Nastane-li příležitost pro vyřčení biblického příběhu, může to rozhovor otevřít. v případě, že někdo bude dlouhodoběji řešit bytostný

problém a pastorující bude dostatečně vzdělaný, můžou rozhovor strukturovat podle hagioterapeutické metody.

Podle mého názoru by se však z pastoračního rozhovoru neměla stát terapie. Nepopírám, že zvláště v případě narativní pastorační péče, ale i ostatních, je žádoucí transformativní účinek, ale neměl by se vytrácet zřetel na Boha a jeho církvev. Současně dodávám, že apel na schopnosti duchovních naslouchat a na znalost základů psychologie a podobných sekulárních věd, znějící především z narativní pastorační péče, by měl být vyslyšen.

Seznam literatury

Monografie:

BUKOWSKI, Peter. *Budu s tebou--: role Bible v pastýřském rozhovoru*. Jihlava: Mlýn, 2008. ISBN 978-80-86498-29-4.

COYLE, Suzanne M. *Re-Storying Your Faith*. Kindle edition. Winchester (UK): John Hunt Publishing, c2013. ISBN 978 1 78279 231 4.

COYLE, Suzanne M. *Uncovering Spiritual Narratives: Using Story in Pastoral Care and Ministry*. Kindle edition. Minneapolis: Fortress Press, c 2014. ISBN 978-1-4514-3868-0.

FILIPI, Pavel. *Pozvání k naději: kapitoly o homiletické hermeneutice a exegezi*. Praha: Kalich, 2006. ISBN 80-701-7028-X.

FREEDMAN, Jill a Gene COMBS. *Narativní psychoterapie*. Praha: Portál, 2009. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-7367-549-3.

HOŠEK, Pavel. *Kouzlo vyprávění: [proměňující moc příběhu a "křest fantazie" v pojetí C.S. Lewise]*. Praha: Návrat domů, c2013. ISBN 978-80-7255-293-1.

MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. [Praha]: Jabok, 2008 [i.e. 2010]. ISBN 978-80-904137-6-4.

MCGRATH, Alister E. *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 2001. ISBN 80-725-5043-8.

REMEŠ, Prokop a Alena HALAMOVÁ. *Nahá žena na střeše: psychoterapeutické aspekty biblických příběhů*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8921-6.

SCHEIB, Karen D. *Pastoral Care*. Kindle edition. Nashville: Abingdon Press, c 2016. ISBN 978-1-4267-6648-0.

SCHMID, Wolf. *Narativní transformace: dění - příběh - vyprávění - prezentace vyprávění*. Brno: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 2004. Theoretica. ISBN 80-857-7841-6.

Články:

BAUMGARTNER, Isidor. Psychologie a víra: orientace a podněty k diskusi. *Teologické texty*. 1996, (1996/5), 154-156.

BENEŠ, Ladislav. Pastýřská péče v poslední dekádě 20. století a na cestě dneškem. *Teologická reflexe*. 2004, 5-24.

DOLEŽAL, Jiří. Náplň a cíl pastýřské péče: Několik poznámek k pastorální teologii. *Křesťanská revue*. 1977, **44**(3-4), 59-67. ISSN 0023-4613.

Elektronické zdroje:

Karen D. Scheib. <https://candler.emory.edu/faculty/profiles/scheib-karen.html> [online]. Atlanta: Emory University, c2020 [cit. 2021-4-4]. Dostupné z: <https://candler.emory.edu/faculty/profiles/scheib-karen.html>

Karen Scheib: Modeling Care through Compassion, Challenge, and Creativity. *Emory University* [online]. Atlanta: Emory University, c2020, May 8, 2020 [cit. 2021-4-4]. Dostupné z: <https://candler.emory.edu/news/releases/2020/05/karen-scheib-retirement.html>

REMEŠ, Prokop. Bible jako terapeutický prostředek. *Institut existenciální hagioterapie* [online]. Praha, c2020, 12.12.2020 [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: <https://www.hagioterapie.cz//clanek-s-tipy-pro-upravu-textu/>

REMEŠ, Prokop. Hlubinně analytický a existenciálně analytický přístup k Bibli. *Institut existenciální hagioterapie* [online]. Praha, c2020 [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: <https://www.hagioterapie.cz//clanek-s-tipy-pro-upravu-textu/>

REMEŠ, Prokop. o existenciální hagioterapii. *Institut existenciální hagioterapie* [online]. Praha, c2020 [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: <https://www.hagioterapie.cz/>

REMEŠ, Prokop. Životopis. *Prokop Remeš* [online]. Praha, c2020 [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: <https://www.prokop-remes.cz/>

SKORUNKA, David. *Narativní přístup v psychoterapii: pohled psychoterapeuta a klienta* [online]. Brno, 2008 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/o8wsz/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Ivo ČERMÁK.

Suzanne Coyle. *Christian Theological Seminary* [online]. Indianapolis: Christian Theological Seminary, c2020 [cit. 2021-4-1]. Dostupné z: <https://www.cts.edu/cts-faculty/suzanne-coyle/>